

Informatie Kunstwerk

Titel: Grenspaal Peellimieten

Wijk:	Deurne
Toponiem:	Langstraat 97, en op Koolweg 36B enthv Griendtsveenseweg 30
Kunstenaar:	N.V.T.
Jaar van plaatsing:	

Omschrijving

De Historische Peellimieten 1716

De Peel

De barre natuurlijke omstandigheden maakte de Peel, die is ontstaan op de Peelrandbreuk, vroeger moeilijk toegankelijk. Het Woeste heide- en hoogveengebied vormde globaal de grens tussen Limburg en Noord-Brabant, van Roermond tot Grave. Maar in dit ruige en onontgonnen gebied was het moeilijk om een grens duidelijk aan te geven. Onderlinge ruzies van de vroegere bewoners en overheden over het beheer waren hiervan het gevolg. Grenspalen, die dienden als grensmarkering, werden dan ook regelmatig weggehaald en verplaatst.

Paal tussen Soemeer en Broemeer

Aanvankelijk werd bij het "Tractaet van Venlo" in 1716 bepaald dat de grens van de Vossenholen naar de Eijndepaal in één rechte lijn moest lopen. Tijdens de aanleg van de grenssloot bleek dat de grens dwars door een meer liep. Daarom werd hier een kleine knik in de rechte lijn gemaakt en een nieuwe grenspaal geplaatst, namelijk tussen het Soemeer en Broemeer.

Bruine meren

In de Oude middeleeuwse teksten is sprake van de beide "Bruine meren". Deze namen duiden er op dat ze bruin peelwater bevatten. Dit was het in het westen, in Brabant gelegen "Soemeer" - van waaruit later de Soeloop is aangesloten - en in het oosten, in Limburg gelegen "Broemeer" (= Bruinmeer). De namen "Soemeer" en "Soeloop" duiden op het woord "Soe". Dit verwijst naar het oude Brabantse woord "soei" wat vuil water betekent en ook gebruikt werd om rioolwater en rioolvoorzieningen mee aan te duiden. Omwille van beide meren is bij de ontginning na 1860 de Helenavaart ook in een knik gelegd. De Helenavaart werd gegraven voor de ontginning en de turfwinning.

Lager gelegen

Bij het bezichtigen van deze grenspaal moet

bedacht worden: dat op deze plaats de grenspaal niet meer op de originele hoogte staat, maar aanzienlijk lager door het weghalen van de turflagen.

Beperkte doorgang door de Peel

Het uitgestrekte gebied van de Peel vormde eeuwenlang de grens tussen het Hertogdom Brabant en het Overkwartier van Gelre (nu Noord-Limburg). In het noorden grensde het aan het land van Cuijk en het land van Ravenstein/Uden. De Peel was maar op een paar plaatsen goed te passeren. Zo liepen de voornaamste oude routes tussen Brabant en Gelre vanaf Helmond-Gemert-Bakel en Deurne-Milheezen door de Peel naar Venray en omgekeerd. Alle routes passeerden het "logement-tapperij De Hazenhut", een rustplek in een woeste omgeving. Er liep ook nog een middeleeuwse verbindingroute van Deurne, Zeilberg (genaamd Swartebaen) via de Vossenholen en vervolgens naar Veulen, Leunen en Venray.

Gebruik van de Peel

In de periode 1300-1330 werd de Peel door de verschillende Hertogen en Landsheren aan de omwonenden als gemeenschappelijk gebied "gemeijnte" tegen betaling verhuurd of in eeuwigdurend gebruik uitgegeven. Meestal vormden de waterscheidingen de daadwerkelijke gebruiksgrenzen tussen de diverse dorpen, streken en landen. De dorpelingen konden tegen betaling heiplaggen steken, bijenkassen plaatsen en er schapen en runderen weiden.

Conflicten in de Peel

Regelmatig ontstonden er ruzies tussen de dorpsbesturen van de buurtschappen Bakel, Milheeze, Deurne en Liessel (Brabant) met de buurtschappen aan de andere kant Merselo en Venray (Limburg) over de juiste plaats van de grens. Deze twisten gingen voornamelijk over de exacte locatie van de scheidingsgrens toen aangeduid met grenspalen. Behalve de grensincidenten waren er wederzijdse irritaties over het illegaal turfsteken en het weiden van schapen en runderen op elkaars grondgebied. Maar ook het plaatsen van bijenkorven zonder daarvoor te

betalen, vaak zelfs van mensen uit Goch en Straelen (nu Duitsland) konden de gemoederen hoog doen oplopen. Het gevolg veel trammelant dat nogal eens uitliep op arrestaties, gijzelingen, vechtpartijen en zelfs moord en doodslag.

Vastleggen van de Peelgrenzen

De hoge landsheren kwamen er regelmatig aan te pas om ruzies bij te leggen. Vaak moesten daarvoor oude gebruiksgrenzen opnieuw worden ingemeten en nieuwe grenspalen worden opgericht. Maar de bewoners bleven twisten. Rond 1550 was het de voorlaatste keer dat deze ruzies grootschalig in "Vrede gelegd" werden. Dit was op het einde van de periode van de Gelderse oorlogen. Keizer Karel V, die als opperlandsheer regeerde, legde de "Vrede" op aan alle ruziënde gebieden. In 1629 werd Den Bosch door de "Staatsen" in Den Haag veroverd en werd de binnenlandse grens in de Peel een staatsgrens. De grenskwesties gingen daardoor op staatsniveau onderdeel vormen van de wederzijdse oorlogs- en vredesonderhandelingen. Het Overkwartier van Gelre werd aanvankelijk bestuurd vanuit Roermond en later vanuit Brussel, terwijl Den Haag de dienst uitmaakte in Brabant. Dit duurde tot 1716.

Het "Tractaat van Venlo 1716"

Aan een lange tijd van veel grensincidenten werd uiteindelijk in 1716 voor de laatste keer een eind gemaakt. Aan het einde van de Spaanse Successieoorlog met Frankrijk had Pruisen (de bondgenoot van de Republiek der Verenigde Nederlanden) bij de Vrede van Utrecht in 1713 uit de erfenis van de Spaanse Nederlanden het gebied van Het Overkwartier van Gelre verkregen. De Republiek der Verenigde Nederlanden en de regering van Pruisen sloten in 1716 het "Tractaat van Venlo". Daarbij werden de oude grenskwesties geregeld en beslecht. Dit wel tot ongenoegen van de Brabantse dorpen aan de grens van de Peel. Die vonden dat ze bestolen waren van een groot gebied dat ze ongewild moesten afstaan.

De grenspalen door de Peel

Bij het "Tractaat van Venlo" werd onder andere opgelegd dat de grens tussen de beide Staten definitief werd ingemeten, uitgezet en voorzien van

vijf nieuwe hardstenen grenspalen en één bestaande hardstenen grenspaal. Tevens werd een nieuwe grenssloot gegraven tussen de grenspalen. De nieuwe grens die tot nu toe op dezelfde plaats ligt. Ze vormt nu nog steeds een ca. 22 km lang gedeelte van de provinciegrens tussen Noord-Brabant en Limburg. Vanaf de Vredepaal bij De Rips/Oploo en Vredepeel in het noorden en de Eijndepaal bij Helenaveen/Grashoek-Helden in het zuiden.

Gemeentelijke Peelontwikkelingen

Tijdens de Franse overheersing (1810-1814) werden de "Heerlijke rechten" van hertogdommen en koninkrijken afgeschaft. OnderThorbecke werd in 1848 door middel van grondwetsherzieningen het gehele peelgebied privaatrechtelijk eigendom van de gemeentes in de Peel. Hierdoor werd het vroegere recht van de inwoners van het gezamenlijke gebruik van de Peel afgeschaft. Dit leidde tot planmatige gemeentelijke ontwikkeling van het grote woeste en onontgonnen gebied.

Ontginning van de Peel

Vanaf 1860 begonnen de gemeentes in de Peel actief met het ontwikkelen van de gebieden, zoals door het industrieel turfsteken en vervenen. Maar ook door het stimuleren van de schapenhouderij en boekwijtteelt. Daarnaast waren er activiteiten op het gebied van grootschalige landbouwontwikkeling, bosaanleg en -exploitatie. In de 20e eeuw werden grote landbouw ontginningsmaatschappijen zoals Heidemij en Grontmij in het gebied actief. Deze activiteiten stonden aan de basis van de huidige welvaart in de Peel, die pas echt begon na de Tweede Wereldoorlog. De nog niet ontgonnen peelgebieden worden nu gekoesterd en beheerd door Natuur- en Landschapbeheer. De Deurnese Peel, de Mariapeel en de Klotterpeel zijn daar voorbeelden van.

Project "De Historische Peellimieten 1716"

Het plan voor de reconstructie van de zeven historische grenspalen en locaties is een initiatief van de "Commissie Peelgrenspalen 1716". Deze commissie bestaat uit een aantal leden van de Heemkundekringen: De Rips, Deurne, Venray,

Merselo en Ysselsteyn.

Uiteindelijk is het plan in 2008 gerealiseerd door de gemeente Deurne en de Commissie Peelgrenspalen 1716 in samenwerking met de andere betrokken gemeenten Sint Anthonis, Gemert-Bakel, Venray, Horst aan de Maas, Sevenum en Helden.

De realisatie is mogelijk gemaakt door de financiële steun van de provincie Noord-Brabant, de provincie Limburg, de Europese Unie (EFRO), het Waterschap Aa en Maas, het ANWB-fonds, gemeente Sint Anthonis, gemeente Gemert-Bakel, gemeente Venray, gemeente Horst aan de Maas, gemeente Sevenum, gemeente Helden en de gemeente Deurne.

